

2021-03-09 Christer Nilsson

BANKERNA KRITISERAS FÖR DERAS HANDLÄGGNING AV FRAMTIDSFULLMAKTER

I programmet Plånboken, Sveriges radio, framförs det röster om hur bankerna inte förstår innebörden av en framtidsfullmakt. Bland annat består kritiken av att fullmaktshavaren vägrats insyn i fullmaktsgivarens samtliga bankkonton trots att fullmakten innehållit en sådan befogenhet. Vidare har vissa banker krävt att en framtidsfullmakt ska upprättas utifrån en mall som banken tillhandahållit för att den ska gälla gentemot banken. Allt detta är förstås ett felaktigt agerande från bankernas sida. Kritiken är berättigad och är det så att de anställda på bankerna har bristande kunskaper om vad som gäller för en framtidsfullmakt är det dags och se till att de bankanställda får rätt utbildning i ämnet. En viktig sak som inte togs upp i radioprogrammet är att som huvudregel gäller en framtidsfullmakt även efter det fullmaktsgivaren avlidit om det inte anges något annat i fullmakten. Läs mer om detta nedan.

Lyssna också på inslaget om framtidsfullmakter och bankerna i Plånboken, Sveriges Radio, – länk till programmet [Plånboken](#)

Framtidsfullmakter och bankerna.

Har du fått behörighet och befogenheter att företräda en person genom en framtidsfullmakt får du här några tips om vad som gäller gentemot en bank som har affärstransaktioner med fullmaktsgivaren. (Gäller i princip även i förhållande mot andra motparter).

En framtidsfullmakt kan ge en företräddarrätt som är generell och omfattar då i princip samtliga åtgärder men kan till sin omfattning också vara begränsad. Fullmakten kan vidare gälla tills vidare eller vara tidsbegränsad. Till exempel att den ska upphöra att gälla när fullmaktsgivaren avlider. I denna artikel utgår vi ifrån att framtidsfullmakten är generell och att den gäller tills vidare. Det vill säga, fullmakten är inte begränsad.

En kort sammanfattning – framtidsfullmakter och bankerna

- Framtidsfullmakten ska uppvisas i original då banken begär det. Lämnar inte ifrån dig originalfullmakten – banken kan dock ta en kopia. Fullmakten kan du behöva visa upp vid en annan åtgärd där banken inte är motpart.
- Som fullmäktige har du rätt att få ta del av samtliga konton som fullmaktshavaren förfogar över hos banken. Fullmakten ger även rätt att få upplysningar om de autogiroavtal som finns registrerade hos banken.
- Om en anställd i banken vägrar lämna ut uppgifter, begär då att få tala med en av bankens jurister.
- Hänvisa till det som Svenska Bankföreningen skriver på sin webbplats – följ denna länk - [Svenska bankföreningen](#).
- Banken kan inte vägra att godta en framtidsfullmakt som uppfyller formkraven för denna typ av fullmakt även om den inte är utfärdad genom en mall från banken.
- Även efter det att fullmaktsgivaren avlidit gäller den huvudprincipen att framtidsfullmakten gäller fortfarande. Dock inte för åtgärder som till sin natur avser händelser som hör samman med att fullmaktsgivaren är i livet. Till exempel inköp av en flygresa. Stöd för detta finns i 21 § avtalslagen jämfört med 28 § lagen om framtidsfullmakter samt i ett prejudikat från Högsta domstolen, NJA 220 s. 446, se särskilt de skäl som domstolen angett under punkten 12. (Prejudikat bifogas till denna artikel).

- Delägarna i ett dödsbo kan återkalla en framtidsfullmakt. Likaså en boutredningsman.

Hos Juristguiden finns flera artiklar som behandlar framtidsfullmakter. Välj från webbplatsen sökmenyn och därifrån kategorin – framtidsfullmakter.

Källor

21 § avtalslagen

28 § lagen om framtidsfullmakter

Prejudikat, NJA 2020 s. 446, se bilaga 1.

Radioprogrammet [Plånboken](#)

Svenska bankföreningen - [Svenska bankföreningen](#)

Högsta domstolen

NJA 2020 s. 446 (NJA 2020:31)

Målnummer: T 6146-18   **Avdelning:** 2

Domsnummer:

Avgörandedatum: 2020-04-09

Rubrik: Med stöd av en fullmakt har fullmaktshavaren, efter fullmaktsgivarens död, instruerat en bank att betala fakturor med medel från den avlidnes bankkonto. Fullmaktshavaren har ansetts ha behörighet att ingå rättshandlingarna med stöd av fullmakten. Banken har med befriande verkan i förhållande till dödsboet kunnat betala fakturorna.

Lagrum: 21 § avtalslagen (1915:218)

Rättsfall:

REFERAT

Stockholms tingsrätt

G.G:s dödsbo förde vid Stockholms tingsrätt den talan mot Nordea Bank AB som framgår av tingsrättens dom.

Tingsrätten (rådmannen Monica Ericsson) anförde följande i dom den 8 februari 2017.

BAKGRUND

Den 20 juli 2011 undertecknade G.G. tre likalydande generalfullmakter varigenom H.J. befullmäktigades att tills vidare vidta alla åtgärder och rättshandlingar som G.G. med laga verkan själv kunde vidta. G.G. avled den 21 september 2011. Vid dödsfallet uppgick hans kvarlåtenskap till ca 48 miljoner kr. G.G. hade bl.a. en bostadsrätt på Strandvägen 17 i Stockholm samt en fastighet i Österskär. I fastigheten förvarades ett antal värdefulla bilar av äldre modell. Bland dödsboets tillgångar ingick även ett tillgodohavande på konto i Nordea.

Vid G.G:s bortgång anlätade H.J. jur.kand. S.K. på Advokataktiebolaget Independent Lawyers, för att hjälpa till med dödsboförvaltningen och bouppteckningen. S.K. tog kontakt med säkerhetsföretaget Active Armour, som den 11 november 2011 fakturerade G.G:s dödsbo 525 000 kr för "skydd och säkerhetstjänster". Vidare anlätade H.J. städföretaget Transport & Larm Sverige AB, som den 18 november 2011 fakturerade dödsboet 125 829 kr för "packning, transport och bortforsling" från lägenheten på Strandvägen.

Den 24 november 2011 besökte H.J. Nordeas kontor på Hamngatan i Stockholm. Med stöd av generalfullmakten instruerade han banken att betala fakturorna från Transport & Larm Sverige AB och Active Armour, dvs. sammanlagt 650 829 kr. Nordea, som då kände till att G.G. var avliden, genomförde betalningsuppdragen.

T.L. har sedan den 26 mars 2012 varit förordnad som boutredningsman i dödsboet. Bouppteckning efter G.G. förrättades den 13 juni 2012 och registrerades hos Skatteverket den 5 juli 2012. I bouppteckningen angavs Allmänna arvsfonden som legal arvinge. Vidare angavs att såväl Stiftelsen G.G:s minne (genom H.J.) som E.G. och K.L. hade gjort gällande att de var universella testamentstagare.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

G.G:s dödsbo har yrkat att tingsrätten - med undanröjande av tidigare meddelad tredskodom - ska förplikta Nordea Bank AB att till G.G:s dödsbo utge 650 829 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 9 mars 2015 till dess

betalning sker.

Nordea har bestritt käromålet, men vitsordat yrkat belopp och ränta i och för sig.

- - -

GRUNDER

G.G:s dödsbo

Dödsboet har haft medel inestående hos Nordea. Dödsboet har alltså haft en fordran på Nordea.

Nordea har inte på uppmaning av dödsboet återbetalat det omstämda beloppet.

Det har inte förelegat något giltigt uppdrag, uppdragsavtal eller generalfullmakt som gett H.J. rätt att binda dödsboet genom att lämna de i målet aktuella betalningsinstruktionerna till Nordea. Nordea har således inte betalat ut medlen med befriande verkan i förhållande till dödsboet.

I första hand görs gällande att ärvdabalken exklusivt reglerar avvecklingen av dödsbon. Eftersom generalfullmakten var utställd enligt lagen om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (avtalslagen) och inte i enlighet med ärvdabalkens bestämmelser om hur dödsbon ska förvaltas har fullmakten varit ogiltig. Det saknas därvid betydelse om Nordea var i god tro.

I andra hand, om generalfullmakten enligt 21 § avtalslagen har varit fortsatt giltig efter G.G:s bortgång, finns inte stöd för att fullmakten också ska ge rätt att för dödsboets räkning ingå nya förbindelser.

I vart fall ska generalfullmakten anses förfallen på grund av särskilda omständigheter enligt 21 § avtalslagen. De särskilda omständigheter som avses är 1) att de aktuella fordringarna avsåg stora belopp, 2) att fordringarna avsåg arbete av ovanlig art, 3) att det var fråga om en generalfullmakt, 4) att H.J. gav betalningsuppdragen efter G.G:s död, 5) att fullmakten upprättades kort tid före dödsfallet, och 6) att fullmakten inte åberopats för några åtgärder före de nu aktuella betalningsinstruktionerna. Nordea kände till eller borde ha känt till dessa omständigheter och att H.J. därför inte var behörig att genomföra utbetalningarna.

Vidare har generalfullmakten inte inneburit att H.J. haft befogenhet att lämna de nu aktuella betalningsinstruktionerna eftersom uppdragsavtalet - att bilda en stiftelse samt att dölja kvarlåtenskapens skick och natur - inte har varit giltigt. Det är ett avtal genom vilket G.G. har förfogat över sin kvarlåtenskap och ett sådant avtal är enligt 17 kap. 3 § ÄB inte giltigt. Banken borde ha känt till att det inte är möjligt att ingå den typen av uppdragsavtal.

H.J:s agerande har i vart fall utgjort ett uppsåtligt åsidosättande av G.G:s dödsbos objektiva intresse av att ordinarie dödsboförvaltning skulle komma till stånd utan att dödsboets egendom dessförinnan skingras. Det har varit ett befogenhetsöverskridande som är att jämföra med interna inskränkande instruktioner (jfr 2 kap. 11 § avtalslagen). Nordea har medverkat till att intresset har kränkts, vilket Nordea borde ha insett. Åsidosättandet av huvudmannens underförstådda väsentliga intresse innebär i vart fall att det skulle strida mot tro och heder att åberopa rättshandlingen.

Nordea

De aktuella två betalningarna som verkställdes av Nordea har gjorts i enlighet med instruktioner från H.J. som hade en generalfullmakt att utan inskränkning företräda G.G.

Nordea bestrider att ärvdabalkens regler om dödsboförvaltning skulle innebära att fullmakten inte varit gällande. Generalfullmakten har varit gällande enligt 21 § avtalslagen.

Det bestrids att fullmakten inte gett H.J. rätt att ingå nya förbindelser. G.G:s förestående bortgång har varit en direkt förutsättning för fullmaktens givande.

Det bestrids att det skulle föreligga några särskilda omständigheter som

föranleder att fullmakten skulle ha förfallit.

Det bestrids att G.G:s utfärdande av generalfullmakter med det efterföljande uppdraget till H.J. skulle vara ogiltigt som adkvisitivt arvsavtal enligt 17 kap. 3 § ÄB. H.J. har inte överskridit sina befogenheter. Behörigheten som fullmakten gav omfattade förbindelser som de aktuella betalningsuppdragen. Banken kände till att G.G. var avliden. Efter kontroll av fullmakten och fakturorna, ställde till dödsboet, utfördes betalningsuppdragen. Nordea har varit i god tro.

Nordea bestrider vidare att H.J:s agerande skulle ha inneburit ett åsidosättande av dödsboets intresse. Åtgärderna, som innefattade anlitan av städfirma och vaktbolag, har varit oundgängligen påkallade och skett av omsorg om dödsboet, dess bestånd och därmed även till förmån för dödsbodelägarna. Nordea har varit i god tro och har inte medverkat till att dödsboets intressen kränkts. Något brott mot tro och heder har det heller inte varit fråga om.

Anlitandet av städfirman respektive vaktbolaget samt föranstaltandet av betalning för fakturorna har i första hand skett med stöd av den av G.G. givna fullmakten. I andra hand har H.J., genom det uppdrag som tilldelats honom av G.G., ombesörjt s.k. provisorisk dödsboförvaltning enligt 18 kap. 2 § ÄB. De kostnader som uppstod för dödsboet har varit erforderliga för boets vård och omsorg, varför dödsboet enligt 18 kap. 3 § ÄB e contrario har varit skyldigt att betala. Nordea har varit i god tro.

Dödsboets genmäle ang. provisorisk dödsboförvaltning

Det bestrids att H.J. haft en plikt enligt 18 kap. 2 § ÄB att utföra de i målet aktuella åtgärderna och lämna de aktuella betalningsinstruktionerna. H.J. har inte varit dödsbodelägare och har därför inte haft någon allmän plikt att ta hand om all dödsboets egendom enligt 18 kap. 2 § första stycket ÄB. Eftersom det inte har förelegat något giltigt sysslomannauppdrag mellan G.G. och H.J. har H.J. inte heller haft något uppdrag att förvalta egendomen.

Om tingsrätten skulle komma fram till att H.J. har haft ett giltigt uppdragsavtal bestrids det att G.G:s bostad och bohag och hans fastighet i Österskär skulle ha stått under H.J:s vård i sådan mening att han haft en plikt att fortsätta sin förvaltning av egendomen. Om tingsrätten skulle komma fram till att H.J. varit syssloman och att egendomen stod under hans vård bestrids det att de nu aktuella åtgärderna - att anlita en städfirma för att tömma bostaden och att anlita ett bevakningsföretag - skulle vara sådana bevarande åtgärder som plikten i 18 kap. 2 § första stycket ÄB avser. Det bestrids vidare att de aktuella åtgärderna är sådana som H.J. varit skyldig att vidta på grund av bestämmelsen i 18 kap. 2 § andra stycket ÄB.

Även om tingsrätten skulle komma fram till att H.J. haft en plikt att vidta de aktuella åtgärderna innan dödsbodelägarna tillkallades, så har han i vart fall inte haft någon plikt att dessförinnan ombesörja betalning för åtgärderna.

PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN

- - -

UTREDNING

- - -

DOMSKÄL

Inledningsvis kan det konstateras att det mellan parterna är ostridigt

-

att G.G. ca två månader före sin död utfärdade en generalfullmakt till H.J. som enligt sin ordalydelse inte innehöll några inskränkningar,

-

att G.G. haft medel inestående på ett konto i Nordea,

-

att Nordea, på instruktioner från H.J. ca två månader efter G.G:s död och efter att H.J. uppvisat sin generalfullmakt, från G.G:s konto har betalat de i målet aktuella fakturorna om sammanlagt 650 829 kr, utställda på dödsboet, samt

-

att Nordea då var medvetet om att G.G. hade avlidit.

På grund av tillgodohavandet på G.G:s konto i Nordea har dödsboet haft en fordran på banken. Den inledande frågan blir då om Nordea med befriande verkan gentemot dödsboet har kunnat utföra betalningar från kontot enligt de instruktioner som H.J. har lämnat med stöd av sin fullmakt.

Av 21 § avtalslagen framgår att en fullmakt gäller även om fullmaktsgivaren dör, om det inte finns särskilda omständigheter som föranleder att den ska vara förfallen. Parterna har olika uppfattningar om huruvida denna bestämmelse är tillämplig i förevarande fall eller om det är ärvdabalkens regler som exklusivt ska gälla.

Som framgått är den nämnda bestämmelsen i avtalslagen uttryckligen tillämplig efter fullmaktsgivarens död. I samband med lagens tillkomst motiverades bestämmelsen med att det skulle vara praktiskt olämpligt om en fullmakt som meddelats av en affärsman i och för hans rörelse genast vid dödsfallet skulle vara utan verkan. Ett så abrupt slut på fullmaktens giltighet ansågs kunna vara skadligt med hänsyn till säkerheten inom handelslivet, och dödsbodelägarnas intresse ansågs kunna tillgodose bättre om fullmäktigen kunde handla på grund av fullmakten. (Se Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, den 31 januari 2014, s. 98.)

Det sagda indikerar att bestämmelsen i 21 § avtalslagen var avsedd att möjliggöra för fullmäktigen att fortsätta driften av en affärsmans rörelse för att förhindra skador i handelslivet, vilket även ligger i dödsbodelägarnas intresse. Att bestämmelsen skulle vara begränsad till åtgärder som vidtas inom ramen för den avlidnes affärsmässiga förehavanden framgår dock inte av lagens ordalydelse. Enligt tingsrättens uppfattning saknas det då förutsättningar att ge bestämmelsen ett så begränsat tillämpningsområde.

I målet är det fråga om betalning för uppdrag som fullmäktigen, direkt eller genom annan, har lämnat till en städfirma respektive ett vaktbolag efter fullmaktsgivarens död. Det har således inte varit fråga om affärsmässiga åtgärder som vidtagits inom ramen för en fortsatt drift av G.G:s rörelse. Trots det är huvudprincipen enligt lagens ordalydelse att fullmakten har varit fortsatt giltig, vilket innebär att den varit giltig till dess att dödsboet återkallat denna eller boet har skiftats. Det förhållandet att avtalslagen gäller på förmögenhetsrättens område leder inte till annan bedömning. Betalning av fakturor måste anses ligga inom detta område även när huvudmannen är ett dödsbo.

Dödsboet har då gjort gällande att fullmakten inte medfört rätt att för dödsboets räkning ingå nya förbindelser. Vad dödsboet har syftat på är att H.J., själv eller genom annan, har anlitat städfirma respektive vaktbolag och att det inte har varit fråga om att fullfölja någon förbindelse som G.G. har påbörjat. Vad som är föremål för prövning i målet är emellertid om Nordea med befriande verkan i förhållande till dödsboet har utfört de betalningsuppdrag som H.J. har lämnat. Banken, som kunde konstatera att fakturorna avsåg städning och vakthållning samt var ställda till dödsboet, har inte haft anledning att i samband med betalningarna närmare undersöka om betalningarna avsåg nya eller gamla förbindelser. Mot bakgrund av vad som angetts om fullmaktens giltighet finns det dessutom inte några formella hinder för fullmäktigen att i och för sig ingå nya förbindelser för dödsboets räkning. Dödsboet har ju inträtt i den avlidnes ställe som fullmaktsgivare.

Frågan är då om det har förelegat några sådana särskilda omständigheter som föranleder att fullmakten har förfallit. Dödsboet har i detta sammanhang angett ett antal omständigheter, nämligen

- 1) att de aktuella fordringarna avsåg stora belopp,
- 2) att fordringarna avsåg arbete av ovanlig art,

- 3) att det var fråga om en generalfullmakt,
- 4) att H.J. gav betalningsuppdragen efter G.G:s död,
- 5) att fullmakten upprättades kort tid före dödsfallet, och
- 6) att fullmakten inte åberopats för några åtgärder före de nu aktuella betalningsinstruktionerna.

De omständigheter som lagen tar sikte på är exempelvis om en fullmakt ger någon rätt att företa rättshandlingar avseende fullmaktsgivarens personliga förhållanden, såsom att köpa en bostad åt denne, och fullmaktsgivaren sedan avlider. I sådana undantagsfall, där omständigheterna tydligt visar att förutsättningarna för fullmakten inte längre finns på grund av dödsfallet, bör fullmakten förlora sin giltighet (se Zeteos kommentar till 21 § avtalslagen). Det kan även tänkas andra situationer där det skulle vara orimligt om fullmakten fortsatte att gälla, men en sådan bedömning ska göras restriktivt. Enligt tingsrättens uppfattning finns det i detta fall inte några omständigheter som gör att fullmakten ska anses ha förfallit. Att det var fråga om en generalfullmakt innebär således inte heller att den ska anses förfallen. Så hade däremot varit fallet om det varit fråga om en fullmakt för en enstaka rättshandling, vars ändamål fallit i och med dödsfallet.

Den generalfullmakt som G.G. utfärdat för H.J. har således, enligt tingsrättens uppfattning, fortsatt att gälla efter G.G:s död. H.J. har därmed med stöd av fullmakten varit behörig att för dödsboets räkning lämna betalningsanvisningar till Nordea.

Dödsboet har emellertid även invänt att H.J. har överträtt sina befogenheter med hänsyn till bestämmelsen i 17 kap. 3 § ÄB, samt att hans agerande utgjort ett uppsåtligt åsidosättande av dödsboets intresse. För att dödsboet ska ha framgång med dessa invändningar krävs att Nordea insett eller borde ha insett att H.J. överskred sin befogenhet.

Enligt 17 kap. 3 § ÄB är avtal varigenom en arvlåtare förfogat över sin kvarlåtenskap ogiltigt. Det har från dödsboets sida uppgetts att G.G. gett H.J. i uppdrag att bilda en stiftelse samt att dölja kvarlåtenskapens skick och natur. Genom anlitaandet av städfirman får H.J. anses ha utfört det sist nämnda uppdraget. G.G. kan dock inte anses ha förfogat över sin kvarlåtenskap genom att lämna det uppdraget. Inte heller i övrigt har G.G., såvitt framkommit, förfogat över sin kvarlåtenskap på något sätt som har betydelse i målet.

Det ligger i dödsboets intresse att dödsboförvaltningen kan komma igång snarast möjligt, och det har ankommit på den som varit närmast till det att tillkalla dödsbodelägare eller anmäla dödsfallet till socialnämnden (18 kap. 2 § andra stycket ÄB). Mycket talar för att H.J. borde ha vidtagit dessa åtgärder så snart som möjligt efter G.G:s död. Att så inte skett påverkar emellertid inte fullmaktens giltighet. Den omständigheten att H.J. sett till att fakturorna betalades kan heller inte anses ha inneburit ett befogenhetsöverskridande som är att jämföra med särskilt inskränkande instruktioner. Det akuta behovet av såväl städning som vakthållning kan visserligen ifrågasättas, särskilt med hänsyn till vad som framkommit i förhöret med H.J. om att det bråte som fanns i lägenheten funnits där i tiotals år och att även de värdefulla bilarna, som inte var i körbart skick, funnits i garaget i Österskär under lång tid utan bevakning. Att betala fakturorna kan dock inte sägas ha varit ett uppsåtligt åsidosättande av dödsboets intresse och heller inte ett användande av fullmakten för ovidkommande syften. Det kan tilläggas att även om så vore fallet är det inte visat att Nordea med hänsyn till omständigheterna - att det var fråga om städning och vakthållning samt att fakturorna var utställda på dödsboet - har insett eller borde ha insett att H.J. överskred sin befogenhet. Därmed kan det inte heller anses strida mot tro och heder att åberopa rättshandlingen mot dödsboet.

Med de bedömningar som gjorts ovan kommer tingsrätten till slutsatsen att Nordea med befriande verkan gentemot dödsboet har betalat ut medel från G.G:s konto till fakturamottagarna. Därmed saknas det anledning att ta ställning till om det har funnits stöd för att utföra betalningarna inom ramen för en provisorisk dödsboförvaltning.

Käromålet ska således ogillas.

DOMSLUT

Med undanröjande av tredskodomen av den 21 september 2015 ogillas käromålet.

Svea hovrätt

G.G:s dödsbo överklagade i Svea hovrätt och yrkade att hovrätten skulle bifalla dess talan vid tingsrätten.

Nordea motsatte sig att tingsrättens dom ändrades.

Hovrätten (hovrättslagmannen Cecilia Bergman, hovrättsrådet Gunilla Schöldström och tf. hovrättsassessorn Joachim Bernström, referent) anförde följande i dom den 22 november 2018.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Utgångspunkter för hovrättens prövning

De yrkanden som parterna har framställt i hovrätten och de grunder som de har åberopat här innebär att tingsrättens dom i dess helhet är föremål för överprövning.

Det är i målet ostridigt

-

att G.G. ca två månader före sin död utfärdade en generalfullmakt till H.J. varigenom H.J. fick fullmakt att vidta alla rättshandlingar som G.G. "med laga verkan" själv kunde vidta,

-

att G.G. vid sin död hade medel inestående på ett konto i Nordea,

-

att Nordea, på instruktioner från H.J. ca två månader efter G.G:s död och efter att H.J. uppvisat sin generalfullmakt, från G.G:s konto betalade de i målet aktuella fakturorna om sammanlagt 650 829 kr, utställda på dödsboet, samt

- att Nordea då var medvetet om att G.G. hade avlidit.

På grund av tillgodohavandet på G.G:s konto i Nordea har dödsboet haft en fordran på banken. Frågan som hovrätten har att pröva är om Nordea, med befriande verkan i förhållande till dödsboet, har kunnat använda de inestående medlen för betalning av fakturorna i enlighet med H.J:s instruktioner.

Frågan om fullmaktens giltighet efter G.G:s död

Dödsboet har gjort gällande att det inte har funnits någon giltig fullmakt som gett H.J. rätt att binda dödsboet genom att lämna de i målet aktuella betalningsinstruktionerna till Nordea. Enligt dödsboet upphörde H.J:s behörighet enligt fullmakten i samband med G.G:s död. Att så är fallet följer enligt dödsboet dels av fullmaktens ordalydelse, dels av 2 kap. 21 § avtalslagen.

Hovrättens bedömning

Fullmaktens ordalydelse

Den omstridda fullmakten har varken åberopats som bevisning eller förevisats vid huvudförhandlingen. Fullmaktens innehåll är emellertid ostridigt. Enligt parternas samstämmiga uppgifter hade fullmakten följande lydelse.

"Härmed befullmäktigar jag, G.G., H.J. att från och med den 20 juni 2011 självständigt och oinskränkt i mitt namn och för min räkning, företräda mig i

alla mina angelägenheter och bevaka min rätt. H.J. befullmäktigas därmed att för min räkning, i mitt namn, vidta alla åtgärder och rättshandlingar som med laga verkan kan vidtas av mig själv."

Dödsboet har hävdad bl.a. att en död person varken kan ha några angelägenheter eller någon rätt att bevaka samt att det inte finns några rättshandlingar som med laga verkan kan vidtas av en död person. Fullmaktens ordalydelse tyder således enligt dödsboet på att denna var avsedd att upphöra att gälla vid G.G:s död. Enligt hovrätten finns det dock inte fog för en sådan snäv tolkning av fullmaktens ordalydelse. Det sätt på vilket fullmakten är formulerad innebär således enligt hovrätten inte att dess giltighet - och följaktligen inte heller H.J:s behörighet - upphörde i och med G.G:s dödsfall.

Tillämpningen av 2 kap. 21 § avtalslagen

Av ordalydelsen i 2 kap. 21 § avtalslagen framgår att huvudregeln är att en fullmakt fortsätter att gälla även efter fullmaktsgivarens död.

Dödsboet har hävdad att bestämmelsen inte är tillämplig i detta fall eftersom avvecklingen av dödsbon regleras exklusivt i ärvdabalken. Dödsboet har i detta sammanhang uppmärksammat bl.a. att det numera finns regler i ärvdabalken för hur brådskande åtgärder för en avlidens räkning ska hanteras och att det därför inte längre finns ett behov av att tillgodose detta intresse genom bestämmelserna i avtalslagen. Dödsboet har i detta sammanhang hänvisat till en artikel av professor Christina Ramberg (Ramberg, Fullmakten och döden, SvJT 2017 s. 464 ff.).

Som Christina Ramberg uppmärksammar i artikeln finns det en risk att dödsbon som rättslig enhet "kolliderar" med utställda fullmakter från den avlidne. Som Christina Ramberg vidare påpekar synes risken för en sådan kollision inte ha uppmärksamrats i förarbetena till ärvdabalken. Detta förhållande utgör dock enligt hovrätten inte tillräckliga skäl för att inte tillämpa bestämmelsen i 2 kap. 21 § avtalslagen enligt sin ordalydelse, som innebär att en fullmakt fortsätter att gälla även efter fullmaktsgivarens död, om inte särskilda omständigheter föranleder att fullmakten är förfallen.

Särskilda omständigheter som föranleder att fullmakten är förfallen

Dödsboet har åberopat ett antal omständigheter, vilka enligt dödsboet föranleder att fullmakten är förfallen. Dessa omständigheter är 1) att de aktuella fordringarna avsåg stora belopp, 2) att fordringarna avsåg arbete av ovanlig art, 3) att det var fråga om en generalfullmakt, 4) att H.J. gav betalningsuppdragen efter G.G:s död, 5) att fullmakten upprättades kort tid före dödsfallet, och 6) att fullmakten inte åberopats för några åtgärder före de nu aktuella betalningsinstruktionerna.

Enligt dödsboet ska begreppet "särskilda omständigheter" i 2 kap. 21 § avtalslagen ges en vid tolkning, vilket får till följd att fullmäktigen endast har en mycket begränsad behörighet att rättshandla med en tredje man som känner till eller borde ha känt till att huvudmannen avlidit. För en sådan tolkning talar enligt dödsboet såväl allmänna lämplighetsöverväganden som principen om *lex posterior*, eftersom ärvdabalkens regler om dödsboförvaltning har tillkommit efter 2 kap. 21 § avtalslagen.

Hovrättens uppfattning är att det inte finns skäl för en sådan tolkning av begreppet "särskilda omständigheter" som dödsboet gör gällande. Eftersom det rör sig om en undantagsregel bör utgångspunkten tvärtom vara att begreppet ska tolkas restriktivt. Att så bör ske får också stöd av de uttalanden som gjordes av lagstiftaren i samband med bestämmelsens tillkomst. Det talas således i lagens förarbeten om att fullmakten kan förlora sin giltighet om den avser en rättshandling vars förutsättningar genom dödsfallet har förfallit. Som exempel på en sådan situation anges att fullmaktsgivaren "uteslutande [i] syfte att erhålla en för hans personliga förhållanden lämpad bostad beslutit sig för att inköpa en villa, som det eljest aldrig skulle fallit honom in att förvärva, giver någon fullmakt att verkställa köpet, men avlider innan detta ägt rum" (Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område m.m., avgivet den 31 januari 1914, s. 99).

Innebörden av 2 kap. 21 § avtalslagen har inte varit föremål för någon djuplodande diskussion i doktrinen. Av de uttalanden som gjorts framgår dock

att det finns en enighet om att begreppet ska tolkas restriktivt. Grönfors/Dotevall anger således att fullmakten bör förlora sin giltighet "i sådana undantagsfall, där omständigheterna tydligt visar, att förutsättningarna för fullmakten inte längre finns på grund av dödsfallet" (Grönfors & Dotevall, Avtalslagen - En kommentar, 5 uppl., 2016, s. 189). Adlercreutz m.fl. menar att särskilda omständigheter exempelvis kan föreligga om fullmakten avser något "som berör huvudmannen personligen och som förlorar sin mening i och med hans död" (Adlercreutz m.fl., Avtalsrätt I, 14 uppl., 2016, s. 246). Tiberg/Dotevall anför att undantagsregeln kommer till tillämpning i de fall den tilltänkta rättshandlingen inte kan vara dödsboet till någon nytta, och ger som exempel att den rättshandling som fullmakten avser är en "beställning av en kostym efter den avlidnes mått" (Tiberg & Dotevall, Mellanmansrätt, 9 uppl., 1997, s. 69).

Det anförda innebär enligt hovrätten att det endast undantagsvis bör komma ifråga att anse en i och för sig giltig fullmakt förfallen. Hovrätten instämmer i tingsrättens bedömning att de omständigheter som åberopats av dödsboet inte är av sådan karaktär att en sådan undantagssituation är för handen.

Sammanfattningsvis

Sammanfattningsvis finner hovrätten i denna del att H.J. med stöd av generalfullmakten var behörig att vidta rättshandlingar för G.G:s räkning när denne var i livet, att denna behörighet kvarstod även efter G.G:s död samt att det inte finns några sådana särskilda omständigheter som enligt 2 kap. 21 § avtalslagen medför att fullmakten har förfallit.

Frågan om fullmäktigens rätt att för dödsboets räkning ingå nya förbindelser

Dödsboet har gjort gällande att fullmakten i vart fall inte har gett H.J. rätt att för dödsboets räkning ingå nya förbindelser. Vad dödsboet har syftat på är att H.J., genom att anlita städfirman och vaktbolaget, inte enbart har fullföljt sådana förbindelser som G.G. har påbörjat.

Hovrättens bedömning

Som tingsrätten påpekat har dödsboet inträtt i G.G:s ställe som fullmaktsgivare. I likhet med tingsrätten anser hovrätten att det inte har funnits några formella hinder för H.J. att ingå nya förbindelser för dödsboets räkning.

Frågan om G.G. förfogat över sin kvarlåtenskap i strid mot 17 kap. 3 § ÄB

Dödsboet har gjort gällande att G.G. uppdragit åt H.J. att vidta åtgärder som innebar ett döljande av kvarlåtenskapens skick och natur och att G.G. därigenom har förfogat över sin kvarlåtenskap i strid mot 17 kap. 3 § ÄB. Därmed har uppdragsavtalet mellan G.G. och H.J. enligt dödsboet varit ogiltigt, vilket får till följd att H.J. inte haft befogenhet att lämna de aktuella betalningsinstruktionerna till Nordea.

Hovrättens bedömning

Innebörden av bestämmelsen i 17 kap. 3 § ÄB är att förfogande över kvarlåtenskap endast kan ske genom testamente. Avtal, varigenom arvlåtaren tillförsäkrar annan rätten att ta arv (s.k. adkvistiva arvsavtal), är således ogiltiga.

Hovrätten instämmer i denna del i tingsrättens bedömning. Även hovrätten anser således att G.G. inte kan anses ha förfogat över sin kvarlåtenskap i den mening som avses i 17 kap. 3 § ÄB, varken genom att uppdra åt H.J. att anlita städfirman och vaktbolaget eller på något annat sätt.

Frågorna om befogenhetsöverskridande och handlande i strid mot tro och heder

Dödsboet har gjort gällande att H.J:s agerande i vart fall har utgjort ett uppsåtligt åsidosättande av dödsboets intresse av att ordinarie dödsboförvaltning skulle komma till stånd utan att dödsboets egendom dessförinnan skingras. Detta intresse är enligt dödsboet att jämföra med sådana interna inskränkande instruktioner som avses i 2 kap. 11 § avtalslagen. H.J. har således enligt dödsboet genom sitt agerande överskridit sin befogenhet enligt fullmakten, vilket Nordea borde ha insett. Dödsboet har vidare gjort

gällande att Nordea har medverkat till att dödsboets intresse har kränkts och att det därför skulle strida mot tro och heder för Nordea att åberopa rättshandlingen.

Hovrättens bedömning

Det har legat i dödsboets intresse att dödsboförvaltningen skulle komma igång snarast möjligt. Det är vidare mycket som talar för att det ankommit på H.J. att, i enlighet med 18 kap. 2 § andra stycket ÄB, så snart som möjligt efter G.G:s död tillkalla dödsbodelägare eller anmäla dödsfallet till socialnämnden.

Att dödsboet har haft ett intresse av att dödsboförvaltningen skulle komma igång snarast möjligt innebär emellertid enligt hovrätten inte att generalfullmakten kan anses ha varit förenad med några särskilda inskränkande föreskrifter. H.J. kan därmed inte anses ha överskridit sin befogenhet enligt fullmakten, vare sig genom att lämna betalningsuppdragen till Nordea eller på något annat sätt.

På de skäl som tingsrätten angett kan det inte heller anses strida mot tro och heder för Nordea att åberopa rättshandlingen mot dödsboet.

Sammanfattningsvis

Sammanfattningsvis finner hovrätten att H.J. med stöd av generalfullmakten har varit behörig att vidta rättshandlingar för G.G:s räkning såväl när denne var i livet som efter dennes död, att det inte finns några sådana omständigheter som enligt 21 § avtalslagen medför att fullmakten har förfallit, att det inte har funnits några formella hinder för H.J. att ingå nya förbindelser för dödsboets räkning, att G.G. inte har förfogat över sin kvarlåtenskap på ett sådant sätt som avses i 17 kap. 3 § ÄB, att H.J. inte har överskridit sin befogenhet enligt fullmakten samt att det inte strider mot tro och heder för Nordea att åberopa rättshandlingen mot dödsboet.

Detta innebär att Nordea med befriande verkan gentemot dödsboet har betalat ut medel från G.G:s konto till fakturamottagarna. Därmed saknas det anledning för hovrätten att ta ställning till om H.J:s åtgärder har utgjort s.k. provisorisk dödsboförvaltning.

Vid dessa förhållanden ska dödsboets talan ogillas. Tingsrättens dom ska alltså inte ändras.

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Hovrätten fastställer tingsrättens dom.

Högsta domstolen

G.G:s dödsbo överklagade och yrkade att HD skulle förplikta Nordea Bank AB att till dödsboet betala 650 829 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 9 mars 2015 till dess betalning skedde.

Nordea motsatte sig att hovrättens dom ändrades.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Mohamed Ali, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. G.G. avled den 21 september 2011. En kort tid före dödsfallet hade G.G. utfärdat en skriftlig generalfullmakt till H.J. som fick rätten att fråga och med den 20 juli 2011 företräda honom i alla hans angelägenheter och bevaka hans rätt samt vidta alla åtgärder och rättshandlingar som han med laga verkan själv kunde vidta.

2. Efter dödsfallet anlätade H.J. jur.kand. S.K. att hjälpa till med dödsboförvaltningen och bouppteckningen. S.K. har i sin tur tagit kontakt med ett säkerhetsföretag, Active Armour, som den 11 november 2011 fakturerade

G.G:s dödsbo 525 000 kr för "skydd- och säkerhetstjänster". Vidare anlitate H.J. Transport & Larm Sverige AB, som den 18 november 2011 fakturerade dödsboet 125 829 kr för "packning, transport och bortforsling".

3. H.J. har därefter med stöd av generalfullmakten instruerat Nordea Bank AB den 24 november 2011 att betala nämnda fakturor ur den avlidnes bankmedel. Nordea, som vid tidpunkten kände till att G.G. avlidit, genomförde betalningsuppdraget.

4. T.L. förordnades som boutredningsman den 25 mars 2012 för dödsboet efter G.G. Dödsboet har därefter fört nu aktuell talan mot banken att utge bankfordran motsvarande de betalda fakturorna jämte ränta. Grunden för talan har bl.a. varit att fullmakten var ogiltig efter dödsfallet och att genomförd betalning inte skett med befriande verkan mot dödsboet.

5. Både tingsrätten och hovrätten ogillade käromålet med huvudsaklig motivering att fullmakten gäller även efter G.G:s död och att det inte fanns några sådana särskilda omständigheter som enligt 21 § avtalslagen medfört att fullmakten förfallit. Övriga framförda grunder lämnades utan bifall.

6. Det kan i sammanhanget även nämnas att dödsboet haft en tidigare tvist mot en advokatbyrå där hovrätten i dom den 26 oktober 2017 konstaterat att H.J. inte haft rätt att efter dödsfallet med nämnda fullmakt anlita juristen S.K. på advokatbyrån för anskaffandet av ovannämnda tjänster som bedömdes utgöra sedvanlig dödsboförvaltning. Efter överklagande har HD den 15 maj 2018 inte meddelat prövningstillstånd.

Frågan i målet

7. En fullmäktig har efter fullmaktsgivarens död anlitat företag för den avlidnes räkning och instruerat en bank att betala företagets fakturor ur den avlidnes bankmedel. Huvudfrågan i målet gäller om fullmäktigen var behörig att företräda fullmaktsgivaren efter dödsfallet enligt 21 § avtalslagen och om banken således med befriande verkan har gjort ifrågavarande utbetalningar.

Om fullmakt och dess upphörande

Allmänt om fullmakter och om fullmaktsgivarens dödsfall

8. En fullmakt gäller som utgångspunkt till dess att den återkallas. Av 12 § avtalslagen följer att en fullmaktsgivare som vill att en fullmakt inte längre ska gälla har att vidta vissa åtgärder för att återkallelse ska anses ha skett. I de efterföljande paragraferna ges exempel på hur återkallelse ska ske beträffande de vanligaste fullmaktsformerna (se NJA II 1915 s. 198). Därutöver finns i lagen särskilt angivna förhållanden som kan påverka en fullmakts giltighet, såsom fullmaktsgivarens dödsfall eller konkurs.

9. När en fullmaktsgivare dör fortsätter fullmakten som regel att gälla enligt 21 § första stycket såvida inte särskilda omständigheter föranleder att den ska vara förfallen. Även om särskilda omständigheter är för handen kan en rättshandling ändå komma att vara gällande mot dödsboet om tredje man varken kände till eller borde ha känt till dödsfallet och dess betydelse för fullmäktigens behörighet att vidta rättshandlingen. Om det är en muntlig fullmakt krävs för rättshandlingens giltighet även att fullmäktigen ej heller hade sådan kännedom när han vidtog rättshandlingen.

10. Enligt motiven framgår att bestämmelsen tillkom av samma skäl som motiverade att en prokura förblir gällande efter huvudmannens död, nämligen att ett abrupt slut på en fullmakt kunde vara skadligt, särskilt när fullmakten meddelats av en näringsidkare i och för näringsverksamhets räkning (se förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetens område m.m., 1914, s. 97 f., samt förslag till lag angående handelsregister, firma och prokura, 1884, s. 35 f.).

11. Vidare framgår i motiven att förutom att en fullmakt förfaller om det uttryckligen föreskrivs att den inte ska gälla efter fullmaktsgivarens dödsfall, bör fullmäktigen avhålla sig från att vidta rättshandlingar som faller inom fullmaktens gränser men som förlorar sin betydelse p.g.a. dödsfallet. Som exempel anges en fullmakt som ges för att verkställa ett husköp uteslutande för fullmaktsgivarens personliga behov. Fullmakten förlorar i en sådan situation

sin giltighet under förutsättning att tredje man känt till dödsfallet och dess betydelse för fullmäktigens behörighet att vidta rättshandlingen. Det uppställs ett strängare krav för giltigheten av en rättshandling som grundas på en muntlig fullmakt, som förutom tredje mans goda tro även kräver fullmäktigens goda tro om hans behörighet att vidta rättshandlingen (se förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetens område m.m., 1914, s. 97 ff.).

12. Till skillnad från en prokura som gäller utan begränsning efter dödsfall (se 6 § prokuralagen, 1974:158) föreskriver 21 § avtalslagen alltså att särskilda omständigheter kan föranleda att en fullmakt upphör att gälla efter fullmaktsgivarens dödsfall om inte tredje man var i god tro. Någon ytterligare vägledning om vilka rättshandlingar som inte täcks av fullmakten efter dödsfallet framgår inte i motiven. Det är också oklart av bestämmelsen och dess motiv om en fullmakt som gäller tills vidare kan upphöra att gälla efter fullmaktsgivarens död oberoende av tredje mans goda tro.

Andra grunder för fullmaktens upphörande

13. Som framgår ovan finns det alltså en presumtion för att fullmakten alljämt gäller vid dödsfall. Om däremot fullmaktsgivaren får en förvaltare förordnad för sig eller försätts i konkurs, är huvudregeln att fullmakten förfaller enligt 22 och 23 §§. Enligt dessa motiv skulle ändamålet med förvaltarskap annars lätt kunna förfelas om man godtog fullmakter utfärdade av någon som förklaras sakna rättshandlingsförmåga samt, såvitt avser konkurs, att lika lite som gäldenär kan vidta rättshandlingar efter ett konkursbeslut har det ansetts att fullmäktigen kan göra det p.g.a. fullmakt från gäldenären (jfr förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetens område m.m., 1914, s. 101 ff.).

14. HD har också uttalat att dessa händelser inte kan vara de enda situationerna där fullmakter upphör att gälla utan återkallelse och konstaterat att en av ett aktiebolags styrelse utfärdad fullmakt att företräda bolaget upphör att gälla när bolaget träder i likvidation och likvidator är utsedd. Skälet till detta är att likvidatorns arbete med att avveckla ett bolag och därigenom uppnå syftet med likvidationsbeslutet skulle många gånger kunna försvåras om det fanns utomstående fullmakter som gav någon annan möjlighet att förfoga över bolagets tillgångar och ikläda bolaget nya förpliktelser (se NJA 2012 s. 328).

15. Det kan i sammanhanget även nämnas att 28 § lagen (2017:310) om framtidsfullmakter föreskriver att om fullmaktsgivaren dör, försätts i konkurs eller får förvaltare efter det att framtidsfullmakten har trätt i kraft, tillämpas 21, 23, 24 och 26 §§ avtalslagen. Av motiven framgår såvitt avser dödsfall att genom att en framtidsfullmakt i huvudregel fortsätter att gälla efter fullmaktsgivarens död tillförsäkras att fullmaktsgivaren är representerad även under den tid som behövs för att dödsboförvaltningen ska komma på plats. Vidare anges att dödsbodelägarna naturligtvis har ett legitimt intresse av att så fort som möjligt få full kontroll över dödsboet och att fullmäktigens åtgärder efter dödsfallet därför bör inriktas på att överlämna ansvaret för fullmaktsgivarens angelägenheter till dödsboet och begränsas till sådana åtgärder som är nödvändiga för att undvika att dödsboet drabbas av rättsförlust, t.ex. genom att betala löpande räkningar (se prop. 2016/17:30 s. 53 och 131).

Om dödsboet och om boutredning

16. Enligt 18 kap. 1 § ÄB är det i första hand dödsbodelägarna tillsammans som förvaltar den dödes egendom. På begäran av en dödsbodelägare eller en testamentsexekutor kan enligt 19 kap. 1 § en boutredningsman förordnas av rätten att i stället handha förvaltningen av dödsboet. Om ett slutligt beslut om boutredningsman inte kan meddelas omedelbart får rätten enligt 19 kap. 10 § samma balk meddela ett s.k. interimistiskt beslut.

17. Vid avtalslagens tillkomst ansågs dödsboet inte vara ett självständigt rättssubjekt, utan det ansågs föreligga en "samfällighet utan rättspersonlighet" och principiellt hänfördes allt direkt till de enskilda delägarna. När det gäller ärvdabalken och dess föregångare, framgår det dock av förarbetena att lagstiftaren utgått från att dödsboet ska anses vara en juridisk person, vilket återspeglas även i lagtexten (jfr NJA II 1933, s. 163 f., 18 kap. 1 § och 3 § ÄB).

18. Om boutredningsman förordnats ska denne företa alla åtgärder som är nödvändiga för boets utredning (19 kap. 11 § ÄB). Det är boutredningsmannen som ensam företräder boet gentemot tredje man (19 kap. 12 § ÄB).

19. Förvaltningen av dödsboet (vare sig det sker av delägarna, boutredningsman eller testamentsexekutorn) har en begränsad uppgift, nämligen att avveckla boet och fördela tillgångarna, sedan den dödes skulder i normala fall betalats eller på annat sätt ordnats och i förekommande fall ansöka om boets konkurs. I regel ska inga andra rättshandlingar företas och inga andra skuldförbindelser ingås än sådana, som behövs för begravningen eller för boets uppteckning, vård eller förvaltning (jfr 18 kap. 3 §, 19 kap. 11- 15 §§ ÄB, jfr NJA 2009 s. 90).

20. Om dödsbodelägare exempelvis säljer egendom utan övriga delägars samtycke eller boutredningsmannens tillstånd, kan rättshandlingen återkrävas om tredje man inte var i god tro (jfr NJA 1996 s. 607).

Slutsatser om rättshandlingar som en fullmäktig kan vidta efter fullmaktsgivarens död

21. Som nämnts har HD tidigare uttalat att de händelser som nämns i 21-23 §§ avtalslagen inte kan vara de enda situationerna där fullmakter upphör att gälla utan återkallelse. Det bör innebära att möjligheten att förordna en boutredningsman, som inte fanns vid avtalslagens tillkomst, bör kunna jämföras med förordnande av konkursförvaltare eller likvidator i fråga om situationer som medför att en fullmakt upphör utan återkallelse (jfr NJA 2012 s. 328). Detta eftersom en fullmäktig annars kan vidta dispositioner som skadar eller försvårar för boutredningsmannen att, som ensam företrädare för dödsboet, avveckla boet och fördela tillgångarna om det samtidigt finns utestående fullmakter som ger annan möjlighet att förfoga över den avlidnes tillgångar och ikläda boet nya förpliktelser (jfr 19 kap. 12 § ÄB).

22. Frågan är om det finns starka skäl att bestämma att fullmakten i allmänhet bör upphöra att gälla redan i och med dödsfallet i andra än löpande eller brådskande åtgärder, för att ge företrädare även för den privata förvaltning som sker av dödsbodelägare (jfr 18 kap. 1 § ÄB).

23. Å ena sidan innebär det att utestående fullmakter vid sidan av offentliga och privata dödsboförvaltningar behandlas på samma sätt. Å andra sidan är bestämmelsen flexibelt utformad kanske just för att det är svårt att på förhand bestämma exakt vilka rättshandlingar som en fullmäktig bör kunna vidta efter fullmaktsgivarens död för att undvika att dennes kvarlåtenskap skadas (jfr förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetens område m.m., 1914, s. 97 f.). Ett i allmänhet tidigt upphörande av fullmakten skulle också, förutom att strida mot bestämmelsens ordalydelse, kunna innebära att fullmaktsgivaren i praktiken inte är representerad under tid som behövs för dödsboförvaltningen att komma på plats. Det saknas därför tillräckligt starka skäl för en sådan bred tillämpning.

24. Övervägande skäl talar alltså för att 21 § avtalslagen ska tolkas på det sätt att förordnande av boutredningsman kan utgöra särskilda skäl som medför att fullmakten upphör att gälla om tredje man inte var i god tro.

Bedömningen i detta fall

25. Den skriftliga fullmakten avser inte någon särskild transaktion utan den är generellt utformad och den ger fullmäktigen rätt att vidta alla åtgärder och rättshandlingar som med laga verkan kan vidtas av fullmaktsgivaren själv. Den gäller tills vidare och någon återkallelse har inte skett. Fullmakten har alltså inte upphört i och med G.G:s dödsfall.

26. När H.J. instruerade Nordea att betala fakturorna för flytt- och bevakningstjänster den 24 november 2011 hade någon boutredningsman ännu inte förordnats. Fullmakten hade alltså inte heller upphört vid detta tillfälle.

27. Vad gäller fakturorna var de utställda till G.G:s dödsbo. Nordea har inte tidigare betalat liknande fakturor på H.J:s uppdrag. Nordea har också känt till dödsfallet vid betalningen av fakturorna. Detta borde ha föranlett banken att ställa ytterligare frågor om dödsboet godkänt betalningen av fakturorna. Detta

uppdrag kan dock inte till sitt innehåll anses gå utöver vad en fullmäktig kan vidta för åtgärder för att skydda den avlidnes kvarlåtenskap särskilt när dödsboförvaltningen ännu inte kommit på plats. Det har alltså inte i övrigt framkommit särskilda omständigheter för att anse fullmakten förfallen med hänsyn till uppdragets natur.

28. Vad gäller dödsboets övriga grunder om att G.G. genom fullmakten förfogat över sin kvarlåtenskap i strid med 17 kap. 3 § ÅB eller att det strider mot tro och heder att åberopa rättshandlingen gör HD samma bedömning som hovrätten har gjort.

29. Slutsatsen av det anförda blir att överklagandet ska avslås.

DOMSLUT

HD fastställer hovrättens beslut.

HD (justitieråden Gudmund Toijer, Ann-Christine Lindeblad, Johnny Herre, Erik Nymansson, referent, och Stefan Reimer) meddelade den 9 april 2020 följande dom.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. G.G. gav i juli 2011 H.J. en skriftlig generalfullmakt. Ett par månader senare avled G.G. Fullmakten hade följande innehåll.

Härmed befullmäktigar jag, G.G., H.J. att från och med den 20 juli 2011 självständigt och oinskränkt i mitt namn och för min räkning, företräda mig i alla mina angelägenheter och bevaka min rätt. H.J. befullmäktigas därmed att för min räkning, i mitt namn, vidta alla åtgärder och rättshandlingar som med laga verkan kan vidtas av mig själv.

2. H.J. har med stöd av generalfullmakten i november samma år instruerat Nordea att betala fakturor med medel från den avlidnes bankkonto. Fakturorna var ställda till G.G:s dödsbo och avsåg dels cirka 125 000 kr för packning, transport och bortforsling av egendom från den avlidnes lägenhet, dels drygt 500 000 kr för skydd och säkerhetstjänster avseende främst några mycket värdefulla veteranbilar. Nordea utförde betalningsuppdragen.

3. Dödsboet väckte talan mot Nordea och yrkade att banken skulle förpliktas att till dödsboet erlägga ett belopp motsvarande det som betalats ut från G.G:s konto. Som grund för talan angavs att banken inte med befriande verkan i förhållande till dödsboet kunde betala de aktuella fakturorna.

4. Tingsrätten ogillade dödsboets talan. Hovrätten har fastställt tingsrättens domslut.

Vad målet gäller

5. Målet gäller om Nordea med befriande verkan i förhållande till dödsboet har kunnat betala fakturorna. Särskilt aktualiseras frågan om en fullmakts giltighet efter fullmaktsgivarens död.

Regleringen i 21 § avtalslagen

6. Av 21 § första stycket första meningen avtalslagen framgår att om en fullmaktsgivare dör så gäller fullmakten såvida inte särskilda omständigheter föranleder att den ska vara förfallen.

7. Regleringen infördes för drygt 100 år sedan i och med att avtalslagen trädde i kraft. Dessförinnan ansågs rättsläget vara det motsatta, dvs. att en fullmakt, och därmed fullmaktshavarens behörighet, upphörde att gälla i och med fullmaktsgivarens död. Bakgrunden till ändringen var att den tidigare grundsatsen hade visat sig medföra kännbara olägenheter, i synnerhet när fullmakten hade meddelats av en affärsman i och för dennes rörelse. På handelsrättens område hade man därför brutit med den tidigare grundsatsen, exempelvis i lagstiftningen om prokura. Samma sak hade skett i den tyska civillagen, BGB, som i betydande utsträckning var en förebild. (Se Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, 1914,

s. 97 f.)

8. Övervägande skäl ansågs tala för att fullmaktsgivarens död inte skulle leda till att fullmakten upphörde att gälla. Principen skulle dock inte begränsas till handelsrättens område. Det ansågs nämligen inte försvarligt att tillämpa olika grundsatsar beroende på om fullmakten avser affärsmässiga förhållanden eller inte. Det var dock de skäl som föranlett att en prokura förblir gällande efter f irmainnehavarens död - att det annars nästan alltid innebär skada för de som inträder i fullmaktsgivarens ställe - som motiverade att samma grundsats genomfördes i fråga om andra fullmakter. (Se 1914 års förslag, s. 98 och Förslag till lag angående handelsregister, firma och prokura, 1884, s. 35 f.)

9. Lagstiftaren bortsåg inte från att det kunde finnas situationer då fullmaktshavarens rättshandlingar var till nackdel för dödsbodelägarna. Det kunde dock inte hävdas att flertalet av de rättshandlingar som företas på grund av en fullmakt är av den beskaffenheten att fullmaktsgivarens död skulle göra det önskvärt att de blev ogjorda. Tvärtom ansågs dödsbodeläggares intressen bättre tillgodosedda genom en rättsregel som gör det möjligt att handla på grund av fullmakten. (Se 1914 års förslag, s. 98.)

Förhållandet mellan avtalslagens och ärvdabalkens regler

10. I ärvdabalken finns regler om förvaltning och avveckling av dödsbon. En fråga är om det föreligger en normkonflikt mellan dessa regler och den princip som kommer till uttryck i 21 § avtalslagen.

11. Det är tydligt att det kan uppstå intressemotsättningar mellan ett dödsbo eller en dödsbodelägare och en fullmaktshavare. Det kan rent av vara så att fullmaktshavaren kan ha företagit eller avser att företa en rättshandling som dödsbodelägare har motsatt sig. Att sådana situationer skulle kunna uppstå är dock något som lagstiftaren har tagit med i beräkningen och inte ansett utgöra hinder mot att införa bestämmelsen i 21 § avtalslagen. Den bedömning som gjordes var att det i de flesta fall är bättre för dödsbodelägare att fullmaktshavaren har möjlighet att agera med stöd av fullmakten också efter fullmaktsgivarens död (jfr p. 9).

12. Bestämmelsen i 21 § avtalslagen ändrades inte till följd av lagen (1933:314) om boutredning och arvskifte eller i samband med ärvdabalkens tillkomst 1959. Så sent som 2017 gjordes vidare en hänvisning till 21 § avtalslagen i den då nya lagen (2017:310) om framtidsfullmakter. Av 28 § i den lagen framgår att 21 § avtalslagen ska tillämpas om fullmaktsgivaren dör (jfr prop. 2016/17:30 s. 131). Den princip som kommer till uttryck i 21 § avtalslagen är alltså sedan länge och alltjämt väl etablerad.

13. Det kan anmärkas att ett dödsbo alltid har möjlighet att återkalla en fullmakt. Om dödsbodelägarna inte kan enas om en sådan åtgärd, kan rätten på begäran av dödsbodelägare förordna en boutredningsman, även interimistiskt. Boutredningsmannen har då möjlighet att återkalla fullmakten. (Se 19 kap. 1 och 10-12 §§ ÄB.)

Särskilda omständigheter

14. Huvudregeln är således att om en fullmaktsgivare dör så gäller fullmakten. Särskilda omständigheter kan dock föranleda att den ska vara förfallen.

15. Frågan om vad som kan utgöra särskilda omständigheter har behandlats i förarbetena. Omständigheterna kan vara sådana att fullmaktshavaren bör avhålla sig från att företa en rättshandling som i och för sig faller inom fullmaktens gränser. Exempelvis kan fullmaktsgivaren, i det enda syftet att skaffa en för sina personliga förhållanden lämpad bostad, ha gett någon fullmakt att köpa bostaden. Om fullmaktsgivaren sedan avlider innan köpet ägt rum bör - liksom i andra undantagsfall där förutsättningarna för fullmaktens brukande inte längre är för handen - fullmakten genom fullmaktsgivarens dödsfall förlora sin giltighet. (Se 1914 års förslag, s. 99.)

16. Den dominerande uppfattningen i den juridiska litteraturen, såväl i Sverige som i övriga Norden, är att regeln endast ska tillämpas i undantagsfall av det slag som exemplifieras i förarbetena. Som andra exempel på fall där undantagsregeln skulle kunna vara tillämplig nämns att fullmakten avsett inköp av byxor eller festkläder till fullmaktsgivaren eller inköp av charterresa för

hennes eller honom. Det finns dock uttalanden i den juridiska litteraturen av innebörd att undantagsregeln i stället bör ges en bred tillämpning.

17. Det står klart genom uttalandena i förarbetena att särskilda omständigheter endast föreligger i rena undantagsfall. Det framgår vidare att undantagsregeln tar sikte på fall då förutsättningarna för fullmaktens brukande upphörde till följd av dödsfallet. Typiskt sett uppkommer här en skillnad mellan fullmakter i affärsförhållanden som ofta avser en viss typ av handlande över tid och fullmakter lämnade av en privatperson, som ofta avser ett avgränsat och preciserat uppdrag att vidta viss åtgärd, t.ex. ett inköp eller försäljning av en viss vara. Genom det i förarbetena valda exemplet, liksom genom de exempel som lämnas i litteraturen, tydliggörs att de rättshandlingar som avses typiskt sett är sådana som har ett starkt samband med fullmaktsgivarens person då denne levde och som förlorar sin mening i och med dödsfallet.

Bedömningen i detta fall

18. Den skriftliga fullmakten är en standardiserad och generellt utformad generalfullmakt som gäller tills vidare. Det kan inte anses framgå av fullmakten att den skulle upphöra att gälla i och med G.G.s död. Den ger också fullmaktshavaren rätt att ingå nya förbindelser.

19. Enligt dödsboet föreligger särskilda omständigheter som innebär att fullmakten har förfallit i och med G.G:s död. Dödsboet har särskilt pekat på att fordringarna avsåg stora belopp och arbete av ovanlig art, att det var fråga om en mycket vidsträckt behörighet för H.J., att fullmakten upprättades kort tid före dödsfallet och att betalningsuppdragen lämnades förhållandevis lång tid därefter. Dessa omständigheter utgör dock inte sådana särskilda omständigheter som leder till att fullmakten ska anses förfallen (jfr p. 17).

20. Hovrätten har ansett att G.G. inte kan anses ha förfogat över sin kvarlåtenskap i den mening som avses i 17 kap. 3 § ÅB. Vidare har hovrätten ansett dels att generalfullmakten inte kan anses ha varit förenad med några särskilda inskränkande föreskrifter, dels att det inte kan anses strida mot tro och heder för Nordea att åberopa rättshandlingen mot dödsboet. HD gör samma bedömning i dessa frågor.

21. Hovrättens domslut ska följaktligen fastställas.

DOMSLUT

HD fastställer hovrättens domslut.

Sökord: Fullmakt; Dödsbo; Fullmäktig
